

जाँचबुझ आयोग ऐन, २०२६

लालमोहर र प्रकाशन मिति

२०२६।५।१९

संशोधन गर्ने ऐन

जाँचबुझ आयोग (पहिलो संशोधन) ऐन, २०५०

२०५०।१।२९

२०२६ सालको ऐन नं. १७

जाँचबुझ आयोगको गठन र सो सम्बन्धी अरु व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना : सार्वजनिक महत्वको कुरामा जाँचबुझ गर्न जाँचबुझ आयोगहरूको गठन र त्यस्तो आयोगको अधिकारको व्यवस्था गर्न वान्धनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाइबक्सेकोछ ।

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम “जाँचबुझ आयोग ऐन, २०२६” रहेको छ ।

(२) यो ऐन नेपालभर लागू हुनेछ ।

(३) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) “आयोग” भन्नाले दफा ३ बमोजिम गठन भएको □ आयोग सम्झनु पर्छ ।

(ख) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(ग) “प्रमाण” भन्नाले सरजमीन समेतलाई सम्झनु पर्छ ।

▲ आयोगको गठन : (१) ⇔श्री ५ बाट मन्त्रिपरिषद्को सल्लाहमा ■नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ को धारा ९२ को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशमा उल्लिखित कुनै कामको लागि सोही प्रतिबन्धात्मक वाक्यांश बमोजिम सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश वा पुनरावेदन अदालतको मुख्य न्यायाधीशलाई खटाई आयोग गठन गर्न सकिबक्सनेछ । त्यस्तो आयोग न्यायाधीशको मात्र वा

□ पहिलो संशोधनद्वारा भिकिएको ।

▲ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

⇨ नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ मा श्री ५ को व्यवस्था नरहेको ।

■ नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ ले नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ लाई खारेज गरेको ।

अन्य व्यक्ति समेत रहेको हुन सक्नेछ र एक भन्दा बढी सदस्य रहेमा श्री ५ बाट तोकिबक्सेको न्यायाधीश आयोगको अध्यक्ष हुनेछ ।

(२) सार्वजनिक महत्वको कुनै कुराको जाँचबुझ गर्नको लागि कुनै आयोगको गठन गर्न आवश्यक देखिएमा नेपाल सरकारले एक वा एक भन्दा बढी सदस्यहरु रहेको जाँचबुझ आयोग गठन गर्न सक्नेछ र एक भन्दा बढी सदस्यहरु रहेकोमा नेपाल सरकारले तोकेको सदस्य आयोगको अध्यक्ष हुनेछ ।

(३) आयोगको गठन सम्बन्धी सूचना नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित गरिनेछ ।

४. आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकार : ▲(१) आयोगले गर्नु पर्ने काम आयोगको गठन सम्बन्धी सूचनामा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

▲(२) आयोगको गठन सम्बन्धी सूचनामा तोकिएको अवधि भित्र जाँचबुझको काम सम्पन्न गरी श्री ५ बाट गठन गरिबक्सेको आयोगले श्री ५ समक्ष र नेपाल सरकारले गठन गरेको आयोगले नेपाल सरकार समक्ष आफ्नो राय सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ र श्री ५ समक्ष पेश भएको प्रतिवेदन मौसूफबाट मन्त्रिपरिषद्मा पठाउन लगाई बक्सनेछ ।

●(२क) आयोगको गठन सम्बन्धी सूचनामा तोकिएको अवधि भित्र प्रतिवेदन पेश गर्न नसकेको कारण खुलाई अवधि थप गर्नको लागि आयोगले अनुरोध गरेमा आवश्यक अवधि थप हुन सक्नेछ ।

(३) आयोगलाई देहायका कुरामा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम अदालतले पाए सरहको सबै अधिकार हुनेछ:-

- (क) कुनै व्यक्तिलाई आयोगको समक्ष उपस्थित गराई बयान लिने,
- (ख) कुनै व्यक्तिलाई कुनै लिखत पेश गर्न आदेश दिने,
- (ग) प्रमाण बुझ्ने, र
- (घ) कुनै सरकारी वा सार्वजनिक कार्यालय वा अदालतबाट कुनै लिखत वा त्यसको नक्कल भिकाउने ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम कुनै व्यक्ति उपस्थित गराउन, कुनै लिखत पेश गर्न लगाउन वा कुनै प्रमाण बुझ्न आयोगले उचित सम्झे बमोजिम म्याद तोक्न सक्नेछ ।

▲ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।
● पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

(५) उपदफा (३) मा उल्लेख भएका अधिकारहरुका अतिरिक्त आयोगले आवश्यकता अनुसार देहायका अधिकारको पनि प्रयोग गर्न सक्नेछ : -

- (क) जाँचुवभको विषय सम्बन्धी कुनै वस्तु वा लिखत कुनै व्यक्तिका साथमा वा कुनै खास स्थानमा छ भन्ने आयोगलाई विश्वास हुने कारण भएमा प्रचलित नेपाल कानूनका अधीनमा रही त्यस्तो व्यक्ति वा स्थानको तलासी लिने वा कुनै राजपत्राङ्गत अधिकृतद्वारा त्यस्तो व्यक्ति वा स्थानको तलासी गर्न लगाउने र फेला परेमा त्यस्तो वस्तु वा लिखत कब्जा गर्ने वा गर्न लगाउने वा त्यस्तो लिखतको पूरै वा आंशिक नक्कल लिने वा लिन लगाउने, र
- (ख) खण्ड (क) र उपदफा (३) मा उल्लेख भएको अधिकारको प्रयोगसंग सम्बन्धित प्रचलित नेपाल कानून बमोजिमको अन्य अधिकारहरुको प्रयोग गर्ने ।

५. साक्षीले आयोगका समक्ष बकेको कुरा निजका विरुद्ध प्रमाण नलाग्ने : कुनै व्यक्तिले साक्षीको रूपमा आयोगका समक्ष बकेको कुनै कुरालाई लिएर निजका विरुद्ध कुनै मुद्दा वा कानूनी कारबाही चलाइने छैन । त्यस्तो कुरा कुनै अर्को मुद्दामा निजका विरुद्ध प्रमाण पनि लगाइने छैन ।

तर कुनै व्यक्तिले आयोगको समक्ष बकेको कुनै कुरा आयोगले सोधेको प्रश्नसंग सम्बन्धित नभएमा वा जाना जानी भुट्टा बकेको कुरा प्रमाणित भएमा सो कुराका आधारमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम निज उपर मुद्दा वा कानूनी कारबाई चलाउन वा सो कुरा निजको विरुद्ध प्रमाणमा लगाउन यस दफाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

६. आयोगको अवहेलना : यस ऐन बमोजिम गठित आयोगले आफ्नो अवहेलनामा कारबाई चलाउन सक्नेछ र आयोगको अवहेलना ठहराएमा रु. ५०००- सम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ । तर आयोगलाई सन्तोष हुने गरी अभियुक्तले क्षमायाच्ना गरेमा निजलाई आयोगले माफी दिन वा सजाय तोकिएको भए सो सजाय माफ गर्न सक्नेछ ।

७. आयोगको विघटन : (१) दफा ४ को उपदफा (२) बमोजिम प्रतिवेदन पेश भएपछि वा आयोगको गठन सम्बन्धी सूचनामा तोकिएको अवधि वा दफा ४ को उपदफा (२क) बमोजिम अवधि थपिएकोमा त्यस्तो अवधि समाप्त भएपछि आयोग विघटन हुनेछ ।

□ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि आयोगको औचित्य नरहेको भन्ने मनासिब आधार विद्यमान भएमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी जुनसुकै बेला पनि आयोग विघटन गर्न सकिनेछ र त्यस्तो सूचनामा तोकिएको मिति देखि आयोग विघटन भएको मानिनेछ ।
८. आयोगको कार्यविधि : यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गतका नियमहरूको अधीनमा रही आयोगले आफ्नो कार्यविधि आफै व्यवस्थित गर्नेछ ।
- ९. आयोगको काम कारबाही गोप्य रहने : आयोगको सम्पूर्ण काम कारबाही गोप्य रहनेछ ।
तर नेपालको सार्वभौमसत्ता, अखण्डता वा सामरिक महत्वका वा सार्वजनिक शान्ति सुव्यवस्थामा वा विभिन्न जात जाति वा सम्प्रदायहरु बीचको सुसम्बन्धमा प्रतिकूल असर पार्ने तथा मित्रार्थसंगको सम्बन्धमा प्रतिकूल असर पार्ने कुरा बाहेक प्रतिवेदनका कुरा सार्वजनिक जानकारीका लागि प्रकाशित गरिनेछ ।
१०. काम कारबाई बदर नहने : आयोगको कुनै सदस्यको स्थान रिक्त रहेको वा निज अनुपस्थिति रहेको कारणले मात्र आयोगको काम कारबाई बदर भएको मानिने छैन ।
११. असल नियतले गरेकोमा बचाउ : यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम असल नियतले गरेको वा गर्न खोजिएको कुनै काम कारबाईको निमित्त नेपाल सरकार, आयोग, आयोगका कुनै सदस्य वा आयोगको निर्देशनमा काम गर्ने कुनै व्यक्तिको विरुद्ध कुनै मुद्दा वा कानूनी कारबाई चलाइने छैन ।
१२. आयोगको सदस्य राष्ट्रसेवक मानिने : आयोगको प्रत्येक सदस्य र आयोगले नियुक्त गरेको वा काम गर्न अखित्यार दिएको प्रत्येक व्यक्ति \leftrightarrow भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०४९ को तात्पर्यको लागि मात्र राष्ट्रसेवक मानिनेछ ।
१३. नियम बनाउने अधिकार : (१) यो ऐनको उद्देश्य कार्यान्वित गर्नको लागि नेपाल सरकारले नियमहरू बनाउन सक्नेछ र ती नियमहरू नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित भएपछि लागू हुनेछन् ।
(२) उपदफा (१) ले दिएको अधिकारको सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल प्रभाव नपारी ती नियमहरूमा खास गरी देहायका कुराहरूको व्यवस्था गर्न सकिनेछ:-
- (क) आयोगका सदस्यहरूको सेवाको शर्त तोक्ने,

• पहिलो संशोधनद्वारा थप ।
 \leftrightarrow भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ ले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ लाई खारेज गरेको ।

- (ख) आयोगले यस ऐन अन्तर्गत गर्नु पर्ने जाँचबुझको सम्बन्धमा अपनाउनु
पर्ने कार्यविधि व्यवस्थित गर्ने, र
- (ग) आयोगले प्रयोग गर्न पाउने अरु अधिकार तोक्ने ।

द्रष्टव्य: केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०८३ बमोजिम रूपान्तर भएका शब्दहरू:-
“श्री ५ को सरकार” भन्ने शब्दको सद्वा “नेपाल सरकार” ।